

Nösnäsgymnasiet
Gymnasievägen 2
444 47 Stenungsund

2010-10-25
1 (13)
Dnr: 40-2010:482

Stenungsunds kommun
444 82 Stenungsund

Kvalitetsgranskning av Nösnäsgymnasiet i Stenungsunds kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en granskning av gymnasieskolornas yrkesförberedande utbildningars förmåga att ge relevanta yrkeskunskaper och förmåga att förbereda eleverna för yrkeslivet. Granskningen av Nösnäsgymnasiet visar att det finns behov av förbättringar.

Skolinspektionen bedömer att Nösnäsgymnasiet behöver vidta nedanstående åtgärder för att uppfylla de krav som finns i skolförfattningarna:

- Skolan behöver försäkra sig om att samtliga program och programinriktningar arbetar för en fungerande samverkan mellan skolan och arbetslivet.
- Skolan behöver göra samverkan mellan skola och arbetsliv till en del av det systematiska kvalitetsarbetet.
- Skolan behöver försäkra sig om att den arbetsplatsförlagda utbildningen på samtliga program utgår från målen i läroplan, program mål och kursplaner.
- Skolan behöver försäkra sig om att samtliga program och inriktningar har bedömningsgrunder avseende elevernas arbetsplatsförlagda utbildning som utgår från kursplanernas mål och betygsgrunder som en grund för en likvärdig betygsättning.
- Skolan behöver försäkra sig om att lärarna redovisar för eleverna på vilka grunder betygssättningen av kurser eller delar av kurser som är arbetsplatsförlagda sker.

Skolinspektionen bedömer att Nösnäsgymnasiet bör vidta åtgärder för att förbättra kvaliteten inom följande områden:

- Skolan bör försäkra sig om att handledarna har tillräcklig kompetens för sitt uppdrag.

Skolinspektionen, Kungsgatan 20, 411 19 Göteborg

Telefon: 08-586 080 00, Fax: 08-586 080 04

www.skolinspektionen.se

Uppföljning

Senast inom tre månader från dagen för beslutet, dvs. senast den 25 januari 2011 ska Nösnäsgymnasiet redovisa till Skolinspektionen, avdelningen i Göteborg, vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

Skolinspektionens granskning av gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar vid Nösnäsgymnasiet i Stenungsunds kommun

Bakgrund

Hälften av eleverna i gymnasieskolan går på något av de yrkesförberedande programmen. Av gymnasieskolans för närvarande sjutton nationella program, räknas tretton som yrkesförberedande och tre som studieförberedande. Teknikprogrammet kan vara antingen yrkesförberedande eller studieförberedande. De nationella yrkesförberedande programmen kännetecknas av att programmålen tar sikte på arbetslivet och att programmen innehåller yrkesämnen. Enligt programmålen ska de ge grundläggande kunskaper för arbete inom respektive område och ge en grund för fortsatt lärande inom arbetslivet och för vidare studier.

Den nya skollagen trädde i kraft den 1 augusti 2010, men 1985 års skollag ska fortsätta att tillämpas fram till den 1 juli 2011. För elever som har påbörjat utbildningen före den 1 juli 2011 ska 1985 års skollag fortsätta att tillämpas tills dess att eleverna avslutat sin utbildning. Det innebär att 1985 års skollag under dessa perioder är utgångspunkten för Skolinspektionens tillsyn och granskning. Av en yrkesförberedande utbildning ska minst femton veckor genomföras på en arbetsplats, 5 kap. 15 § gymnasieförordningen i dess lydelse för den 15 augusti 2010. Med arbetsplatsförlagd utbildning avses, enligt 1 kap. 2 § gymnasieförordningen i dess lydelse före den 15 april 2010 "kursplanestyrd utbildning på ett program som genomförs på en arbetsplats utanför skolan". Studier av yrkesutbildningars kvalitet tyder på att en framgångsfaktor är att det bedrivs ett uthålligt och systematiskt kvalitetsarbete kring samverkan mellan skola och arbetsliv samt den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Under våren 2010 genomför Skolinspektionen en kvalitetsgranskning av gymnasieskolornas yrkesförberedande utbildningars förmåga att ge relevanta yrkeskunskaper och förmåga att förbereda eleverna för yrkeslivet för att på de granskade skolorna bidra till ökad måluppfyllelse genom att kvaliteten i samverkan mellan skolan och arbetslivet förbättras.

Projektet besöker 40 skolor och intervjuar 3 elever på varje skola. Vi intervjuar även dessa elevers lärare, skolans rektor/rektorer samt de utvalda elevernas handledare på arbetsplatsen. Inför besöken på skolor och arbetsplatser kräver Skolinspektionen in dokument för analys samt frågeformulär som rektor besvarat. Samtliga yrkesförberedande program är representerade. De 40 skolor som projektet granskar är spridda över hela landet.

Granskningen tar sin utgångspunkt i följande frågeställningar:

1. Sker samverkan mellan skola och arbetsliv så att utbildningen anpassas efter arbetslivets behov och förbereder eleverna för arbetslivet?
2. Har skolan på olika yrkesförberedande program genomfört arbetsplatsförlagd utbildning i tillräcklig omfattning och av god kvalitet?
3. Betygssätts eleverna vid arbetsplatsförlagd utbildning på ett korrekt och likvärdigt sätt?

Skolinspektionen sammanställer resultatet av kvalitetsgranskningen vid skolan i ett beslut. I beslutet pekas på både sådant som fungerar bra och på sådant som skolan behöver förbättra. När samtliga 40 skolor är granskade sammanfattar Skolinspektionen resultaten i en kvalitetsgranskningsrapport, i syfte att sprida vunna erfarenheter.

Övergripande information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Beskrivning av skolan och genomförande

Nösnäsgymnasiet är en kommunal gymnasieskola belägen i Stenungsund. Gymnasiet har cirka 1400 elever och erbjuder tio nationella program, fyra specialutformade program, individuella programmet, försöksverksamhet med lärlingsutbildning samt gymnasiesärskola. Sedan 2009 är Nösnäsgymnasiet certifierat som Teknikcollege.

Skolinspektionens granskning på Nösnäsgymnasiet avser industriprogrammet samt handels- och administrationsprogrammet med de två inriktningarna handel och service samt turism och service. Underlaget för granskningen har bestått av dokument från skolan samt av information som samlats in vid intervjuer den 10 - 12 samt 17 maj 2010.

Intervjuer har genomförts med elever, handledare på arbetsplatser, lärare samt rektorer med ansvar för de granskade programmen. Ansvariga för kvalitetsgranskningen av Nösnäsgymnasiet har varit utredarna Linda Svensson och Eva Jönsson.

Motivering till beslutet

Sker samverkan mellan skola och arbetsliv så att utbildningen anpassas efter arbetslivets behov och förbereder eleverna för arbetslivet?

De yrkesförberedande programmens nationella styrdokument, i form av program mål, ämnesbeskrivningar, kursplaner och betygskriterier, är formulerade och fastställda efter samråd med arbetsmarknadens parter. Enligt 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkt 2.4 framgår att de frivilliga skolformerna ska nära samverka med arbetslivet och att det är "särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om den yrkesförberedande utbildningen". Enligt 2 kap. 2 § skollagen i dess lydelse före den 1 mars 2010 åligger det rektorn "att särskilt verka för att utbildningen utvecklas". Enligt punkt 2.6 i 1994 års läroplan behöver rektorn även försäkra

sig om att samverkan med arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt förberedelse för yrkesverksamhet.

Både genom det europeiska samarbetet i yrkesutbildningsfrågor och i tidigare utvärderingar av yrkesutbildningar lyfts betydelsen av att skolorna bedriver ett uthålligt och systematiskt kvalitetsarbete kring frågor som rör samverkan mellan skola och arbetsliv. Vissa framgångsfaktorer för skolornas kvalitetsarbete i arbetet med den arbetsplatsförlagda utbildningen identifierades i Skolverkets och Myndigheten för skolutvecklings projekt under tidigt 2000-tal¹. En sådan tycks vara att skolan betraktar samverkan med arbetslivet som en naturlig och betydelsefull del av sitt systematiska kvalitetsarbete.

På Nösnäsgymnasiet sker samverkan med arbetslivet av varierande omfattning och innehåll, i huvudsak på program- och individnivå. Frågor och målsättningar som rör samverkan mellan skola och arbetsliv ingår inte i skolans kvalitetsredovisning. Av intervjuer med karaktärsämneslärare och ansvariga rektorer från de två undersökta programmen framgår att det finns stora skillnader mellan programmen, vad gäller samverkan med arbetslivet och utformningen av den arbetsplatsförlagda utbildningen. Erfarenhetsutbyte och samarbete sker mellan liknande program med gemensam rektor, men inte mellan program kopplade till olika branschområden som har olika rektorer.

Sedan 2009 ingår Nösnäsgymnasiets industriprogram tillsammans med teknikprogrammet och ett specialutformat 4-årigt tekniskt program i Teknikcollege. Teknikcollege är ett lokalt och regionalt samverkansorgan för utbildningsutveckling där representanter från olika utbildningsanordnare samt representanter från näringslivet ingår. De olika aktörerna träffas i det så kallade teknikcollegerådet ungefär fyra gånger per år. Enligt läraren finns det exempel på företag som väljer att inte delta i detta råd, utan istället väljer industriprogrammets specifika yrkesråd.

På industriprogrammet finns yrkesråd där lärare, rektor, politiker samt representanter från arbetslivet deltar. Yrkesrådet är uppdelat i två grupper; "lilla" och "stora" yrkesrådet. Varje råd sammanträder en gång per termin och mötena protokollförs. Det lilla yrkesrådet är nystartat och är tänkt att utgöra en slags styrgrupp där färre men större och bredare företag finns representerade. Detta råd har enligt rektor och lärare inte riktigt hittat sin form ännu och rektorn uppger vidare att företagen inte har varit så engagerade i detta samarbete.

Till det stora yrkesrådet är alla företag som tar emot APU-elever inbjudna. På yrkesrådsmötena förs enligt rektorn diskussioner om utbildningens innehåll och arbetslivets behov. Vidare diskuteras APU:ns innehåll och omfattning i relation till kursplaner och vad APU-platserna kan erbjuda. Även frågor som rör det aktuella behovet av handledarutbildning och lämpliga tidpunkter för denna tas upp i detta sammanhang. Enligt rektor och lärare fungerar detta råd väl, även om det inte är full uppslutning och olika

¹ Arbetsplats för lärande, om samverkan mellan gymnasieskola och arbetsliv, rapport från Myndigheten för skolutveckling, Liber distribution, 2004.

företag skickar representanter till olika mötestillfällen. Rektorn lyfter fram att det brukar bli större uppslutning från företagets sida när det blir aktuellt med frågeställningar kring större förändringar, exempelvis ökad omfattning av APU. Den intervjuade karaktärsämnesläraren menar att flera av företagen, i synnerhet de mindre, tycker att det är tillräckligt med den kontakt och samverkan som sker i och med lärarens besök på företagen under elevernas APU-period.

Yrkesråden och teknikcollegerådet utgör alltså olika samverkansforum som erbjuder möjligheter till både övergripande och praktiska diskussioner kring arbetslivets behov och utbildningens utformning och innehåll.

Samarbete med arbetslivet förekommer också kring varje elevs APU, som på programmet omfattar sammanlagt 25 veckor. Under den längre APU-perioden i årskurs 3 besöker läraren i regel APU-platsen tre gånger. Den intervjuade läraren berättar att det ofta vid dessa APU-platsbesök framkommer synpunkter från företagen kring kunskaper de tycker att eleverna borde få mer av i skolan. Det handlar då ofta om mer specifika kunskaper som behövs på det aktuella företaget. Läraren försöker då framföra att ett syfte med APU är just detta att eleven skall få en del av sin utbildning på APU-platsen.

Andra exempel på samverkan mellan skola och arbetsliv är elevernas projektarbeten, som många gånger består av uppdrag från företag och andra kunder. Studiebesök på olika företag och inbjudna föreläsare, t.ex. leverantörer, från branschen utgör också en del av industriprogrammets samverkan med arbetslivet.

I intervjuer med lärare, elever, handledare och rektor framkommer att många elever får extrajobb, sommarjobb och anställningar inom branschen under och efter utbildningen.

När det gäller handels- och administrationsprogrammet finns inget yrkesråd eller motsvarande forum för samverkan med arbetslivet. Enligt rektor och intervjuade karaktärsämneslärare har man tidigare bjudit in till yrkesråd och handledarträffar, men detta har skolan upphört med då få företag, i princip inget, har kommit på mötena. Det finns en företagarförening vid det köpcentra där många av eleverna har APU och enligt lärare och rektor har programmets karaktärsämneslärare tidigare, för flera år sedan, sporadiskt deltagit på företagarföreningens möten.

Samverkan sker istället i kontakten som lärarna har med de enskilda, aktuella APU-företagen inför och under elevernas APU-period. Bland de APU-handledare som Skolinspektionen träffar uppfattas dock kontakten och samverkan med skolan som mycket begränsad. De intervjuade karaktärsämneslärarna på handels- och administrationsprogrammet menar att de har anledning att se över sin samverkan med företagen, då de funderar på att förändra rutinerna för anskaffning av APU-platser, från att eleverna själva ansvarar för att ordna en plats till att lärarna tar mer ansvar för att skaffa och fördela platser till eleverna. Detta skulle, enligt läraren, leda till en annan typ av kontakt mellan skolan och företagen.

Lärare på handels- och administrationsprogrammet lyfter fram andra exempel på samverkan mellan skola och arbetsliv. Lärare bjuder in föreläsare från näringslivet, exem-

pelvis från nätverket Kvinnliga företagare. I årskurs 2 arbetar skolan med organisationen Ung Företagsamhet igenom vilken eleverna får personer från yrkeslivet som rådgivare. Eleverna får också göra studiebesök i olika verksamheter och de genomför projektuppgifter ute i arbetslivet.

Såväl elever som APU-handledare och lärare som Skolinspektionen har talat med menar att eleverna överlag har goda grundläggande kunskaper inför inträdet i arbetslivet. Många elever har extrajobb och sommarjobb inom branschen. Eventuella synpunkter som arbetslivet har på utbildningen samlas inte in systematiskt utan framkommer i de mer informella kontakterna mellan lärare och APU-handledare. Enligt intervjuade lärare anser många i branschen att elevernas matematikkunskaper skulle kunna vara bättre och skolan har därför prövat att lyfta in olika moment t.ex. procenträkning i karaktärsämneskurser. Lärare berättar också om exempel på återkoppling från företag som tycker att eleverna har mycket goda kunskaper i exempelvis dataanvändning och arbetsmiljöfrågor.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen konstaterar att samverkan mellan skola och arbetsliv i hög grad skiljer sig åt mellan de granskade programmen. Industriprogrammet har ett fungerande yrkesråd där uppslutningen ökar när större förändringar skall diskuteras. I övrigt har programmet i och med de tämligen frekventa lärarbesöken på APU-platserna även därigenom goda möjligheter att fånga upp synpunkter på utbildningen från arbetslivet. Denna samverkan och dialog som sker kring varje enskild APU-plats är dock informell, dokumenteras inte och sköts i huvudsak av en lärare, vilket innebär att det finns en risk för att utvecklingsarbetet blir icke-systematiskt och sårbart. På handels- och administrationsprogrammet finns inget yrkesråd och kontakten med APU-platserna är mer begränsad både sett till antal och tid, jämfört med industriprogrammet. På Nösnäsgymnasiet finns inget övergripande systematiskt kvalitetsarbete på skolnivå när det gäller samverkan mellan skola och arbetsliv. Detta begränsar möjligheterna att, genom exempelvis sprida kunskaper och goda exempel mellan de olika programmen, utveckla kvaliteten på detta område.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver försäkra sig om att samtliga program och programinriktningar arbetar för en fungerande samverkan mellan skolan och arbetslivet. Skolan behöver vidare göra samverkan mellan skola och arbetsliv till en del av det systematiska kvalitetsarbetet.

Har skolan på olika yrkesförberedande program genomfört arbetsplatsförlagd utbildning i tillräcklig omfattning och av god kvalitet?

Enligt 1 kap. 2 § skollagen i dess lydelse för den 1 mars 2010 ska: "Utbildningen ... inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den bedrivs i landet". Normerna för likvärdigheten anges i 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkten 1.1. Av detta följer att det är läroplanen, programmålen och kursplanerna som ska vara utgångspunkt för hur undervisningen utformas.

Med arbetsplatsförlagd utbildning avses kursplanestyrd utbildning på ett program som genomförs på en arbetsplats utanför skolan. Enligt gymnasieförordningen ska den arbetsplatsförlagda utbildningen uppgå till minst 15 veckor. Varje vecka med APU ska motsvara garanterad undervisningstid om minst 24 timmar. Det är styrelsen för utbildningen som ansvarar för omfattningen av den arbetsplatsförlagda utbildningen. Det är även styrelsen som ansvarar för att den arbetsplatsförlagda utbildningen uppfyller de krav som finns på utbildningen. Om styrelsen för utbildningen inte kan skaffa fram platser för den arbetsplatsförlagda utbildningen i den omfattning som anges i lagen, får utbildningen istället bytas ut mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Under sådana omständigheter ska styrelsen vidta alla åtgärder för att utbildningen så snart som möjligt kan förläggas till en arbetsplats. Det är rektorn som beslutar om hela eller delar av kurser ska arbetsplatsförläggas och om hur fördelningen över åren ska göras.

(Författningsstöd: 1 kap. 2 § gymnasieförordningen i dess lydelse före den 15 april 2010, 5 kap. 15 § gymnasieförordningen, 5 kap. 16 § andra stycket gymnasieförordningen i deras lydelse före den 15 augusti 2010.)

Den arbetsplatsförlagda utbildningen konfronterar, enligt forskningen, skolan med arbetslivets utveckling och förändrade kompetenskrav. Vid Skolinspektionens tillsyn har framkommit att det finns stora skillnader i hur olika skolor arbetar med systematiskt kvalitetsarbete, hur man hanterar arbetslivskontakter och hur man uppfyller kraven att ge eleverna på yrkesförberedande program arbetsplatsförlagd utbildning. Andra framgångsfaktorer som lyfts fram är att det finns ett aktivt och fungerande programråd samt kompetenta handledare ute på arbetsplatserna.

På Nösnergymnasiet har eleverna på industriprogrammet arbetsplatsförlagd utbildning under sammanlagt 25 veckor. I årskurs 2 är eleverna ute på APU-platsen fyra dagar i veckan under sex veckor. I årskurs 3 löper APU-perioden från mitten av höstterminen till slutet av vårterminen, även då fyra dagar i veckan. Eleverna får undervisning på skolan på fredagar under APU-perioderna.

Enligt lärare och rektor är det mycket ovanligt att en elev på programmet inte får den APU som denne har rätt till. På programmet finns, enligt lärare och rektor, ett stabilt samarbete med ett 20-tal företag som kontinuerligt tar emot elever för APU. Det kan förekomma att en elev byter APU-plats, om det inte fungerar eller om eleven inte trivs. I sådana fall ordnar läraren en ny plats om inte eleven har förslag på ett nytt företag. Blir det ett glapp mellan två APU-platser kommer eleven till skolan och får arbeta i verkstaden med sitt projektarbete eller följa andra årskursers undervisning i verkstaden.

Det är lärare som tar den första kontakten med företagen inför APU-perioden. Som tidigare nämnts finns ett etablerat samarbete med och en förteckning över ett 20-tal APU-platser som återkommande tar emot elever, vilket innebär att det finns en kontinuerlig dialog mellan lärare och företagen beträffande kommande APU-perioder.

Det är i huvudsak en lärare, med ett stort kontaktnät inom branschen, som sköter kontakterna med APU-företagen och besöker eleverna under APU-perioden. Denna orga-

nisation grundar sig enligt rektorn på den aktuella lärarens kompetens och förmåga att hålla i dessa kontakter. För lärarnas kontakter med APU-företag och APU-handledare finns, enligt rektorn, ett stödmaterial som arbetats fram av lärare från flera program.

Elevens önskemål om utbildningens inriktning kopplas, under vägledning av lärare, ihop med val av APU-företag och med de valbara kurser som är lämpliga för eleven. Hela eller delar av dessa kurser samt delar av gemensamma kurser, såsom exempelvis kursen Arbetsmiljö och säkerhet, läggs ut på APU. Vilka kursplanemål som eleven skall ges möjlighet att uppnå under APU-perioden varierar alltså beroende på vilken APU-plats eleven är på. Enligt intervjuad lärare och handledare framkommer att handledaren kan få kursplanerna om handledarna efterfrågar dem. I de dokument som skickas till APU-platsen finns ett utdrag av utbildningens program mål med.

Upplägget med att eleverna är i skolan en dag i veckan under sin APU-period främjar enligt lärare och rektor möjligheterna till en kontinuerlig uppföljning av elevernas kunskapsutveckling och kvaliteten i APU:ns innehåll. Eleverna skriver en APU-dagbok varje fredag i en mall med förtryckta arbetsområden och exempel på moment, kopplade till kursplanemålen. Eleverna fyller i vad de gjort under veckan, vad de lärt sig och hur de har upplevt respektive moment. Vid dessa tillfällen får också elever och lärare möjlighet att prata med varandra om vad de får göra på sin APU-plats. Skolan har tidigare testat att ha APU-perioden helt sammanhängande, efter önskemål från företagen, men detta innebär enligt rektorn nackdelar för skolan på så sätt att lärarna inte hade samma möjligheter till uppföljning av elevernas kunskapsutveckling och vilket arbetsinnehåll APU-företagen erbjuder eleven. Mot bakgrund av denna erfarenhet beslutades att återinföra en dag i veckan på skolan under APU-perioden.

Antalet besök som lärarna gör på APU-platsen varierar enligt lärare och rektor beroende på den enskilda elevens behov och om det är en ny eller etablerad APU-plats. Enligt lärare och rektor genomförs i regel två till tre lärarbesök under den långa APU-perioden i årskurs 3.

En handledarutbildning gemensam för flera program på Nösnäsgymnasiet, däribland industriprogrammet, erbjuds en gång per termin i samverkan med utbildningsanordnare i de angränsande kommunerna Kungälv och Tjörn. Utbildningen är en till tre dagar lång beroende på det aktuella behovet och handledarnas möjligheter att delta. Enligt intervjuad lärare är det framförallt den tunga industrins företrädare som kommer på handledarutbildningarna och inte lika ofta handledare från de mindre företagen. Den handledare som Skolinspektionen intervjuar har inte blivit erbjuden handledarutbildning. Enligt rektor har skolan uppmärksammat att det förekommit att information och erbjudanden om handledarutbildningar stannat på olika chefsnivåer, och inte nått ut till de egentliga handledarna. Detta har lett till att skolan framöver kommer att skicka inbjudan till både chefer och de aktuella handledarna.

På Nösnäsgymnasiets handels- och administrationsprogram får eleverna sammanlagt 15 veckor APU. Veckorna är fördelade över åren så att eleverna i årskurs 2 är ute i två veckor på höstterminen och tre veckor på vårterminen. I årskurs 3 ligger fem veckors

APU i slutet av höstterminen samt fem veckor i slutet av vårterminen. Efter den sista APU-perioden är eleverna i skolan den sista veckan före avslutningen.

Det framkommer i intervjuer med elever, lärare och rektor att det är ovanligt att elever inte får en APU-plats, men det förekommer ibland att det dröjer någon vecka in på APU-perioden innan eleven kommer ut på en arbetsplats. Det finns också tillfällen då det inte har fungerat för en elev på en APU-plats, t.ex. på grund av trivsel, och då har eleven fått hjälp av lärare att byta APU-plats. Vid dessa tillfällen får eleven arbetsuppgifter i skolan som ska motsvara APU. Exempel på detta kan vara att arbeta i elevcaféet eller på expeditionen. Detta betraktas dock av elever som något som man inte direkt lär sig någonting av.

På handels- och administrationsprogrammet finns, enligt intervjuade lärare, en pedagogisk idé när det gäller anskaffningen av APU-platser som går ut på att eleven genom att själv ansvara för att ordna en APU-plats får möjlighet att utveckla sin ansvars- och initiativförmåga. Elever menar att det kan vara bra att få välja APU-plats efter eget intresse, men också att lärarna borde hjälpa till mer om man har svårt att hitta en plats, eller om man t.ex. vill försöka få en APU-plats utomlands. Enligt lärare förs det i arbetslaget diskussioner kring metoderna för anskaffning av platser, då det i många fall kan vara osäkert till tätt inpå APU-perioden huruvida eleven får en plats eller inte.

När det gäller den övergripande planeringen av innehållet under APU-perioden har arbetslaget tidigare diskuterat vilka kurser eller delar av kurser som ska läggas ut på APU. Diskussionen har utgått från de kursmål som med fördel läggs ut på APU. Sammanlagt är det poäng från drygt 15 kurser som är utlagda på de fyra APU-perioderna. I det dokument som skickas med eleven till handledaren finns ett antal arbetsområden som skolan har önskemål om att eleven ska få prova på. De flesta av dessa arbetsområden är övergripande till sin karaktär och inga kursplanemål och tillhörande betygskriterier medföljer i dokumentet. Enligt intervjuad lärare skickas kursplaner ut till de APU-platser som tar emot elever som går den lokala inriktningen turism och service.

Lärare uppger att det är meningen att eleverna får med sig en APU-uppgift för respektive kurs som är utlagd på APU. Om så är fallet med samtliga kurser är dock osäkert, då varje lärare för respektive kurs själv ansvarar för att lämna ut och följa upp dessa uppgifter. Det sker ingen samlad uppföljning av hur arbetet med APU-uppgifter från de olika kurserna fungerar. Intervjuade elever nämner enstaka kurser där de vet att de fått med sig uppgifter att genomföra på APU-platsen. En sådan kurs är Arbetsmiljö och säkerhet.

Eleven har inte med sig någon individuell planering baserad på vilka mål hon eller han behöver få arbeta med att uppnå under APU-perioden. Lärarna uppger att de inför den sista APU-perioden kollar av vad eleverna behöver få göra mer av och att de då kan rekommendera eleven att välja en APU-plats som kan erbjuda de moment som hon eller han behöver.

De handledare som Skolinspektionen intervjuat berättar att de själva planerar vad eleverna får prova på under APU-perioden, och att eleverna gradvis får ta större ansvar.

Många av de arbetsområden, som skolan har som önskemål att eleven skall få lära sig mer om, får eleven också chans att prova, enligt intervjuade handledare. Men det finns också arbetsområden, exempelvis inventering, som företagen inte kan anpassa efter elevernas APU-period. Handledare visar och informerar eleverna om sådant som de tycker är viktigt och som inte är konkretiserat i listan från skolan, som exempelvis data-systemet på arbetsplatsen. Handledarna känner inte till vilka kurser eller delar av kurser som eleverna har läst innan de kommer ut på APU-platsen.

Uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling under APU-perioden sker enligt lärare genom telefonsamtal och besök på arbetsplatsen. En av lärarna använder sig av en mall med frågor som ställs till handledarna i telefon- och besökskontakterna, frågor som allmänt rör hur det fungerar och mer specifikt vilka uppgifter eleven har fått utföra. Elever och lärare berättar att eleverna efter de första APU-perioderna har skrivit en APU-rapport om vad de har fått göra och vad de har lärt sig under APU-perioden. Detta kommer de dock inte att göra efter den sista APU-perioden i slutet av vårterminen i årskurs 3.

De handledare som Skolinspektionen talat med berättar att deras erfarenhet är att lärarnas besök på APU-platsen oftast tar ungefär 5 minuter och att lärarna då frågar handledaren allmänt om hur det går för eleven och sedan pratar lite med eleven. Lärarna berättar att de vid besöken eller telefonsamtalen kan fråga om eleven har fått prova på ett visst moment och att frågan blir en slags påminnelse, eller en påstötning för att eleven ska få göra en viss arbetsuppgift.

De handledare som Skolinspektionen talar med kan inte erinra sig att de har blivit erbjudna någon handledarutbildning av Nösnergymnasiet. Lärare och rektor uppger att de har slutat erbjuda handledarutbildningar och handledarträffar eftersom uppslutningen har varit dålig.

Skolinspektionens bedömning

På industriprogrammet sker en kontinuerlig uppföljning av elevernas arbetsplatsförlagda utbildning, vilket Skolinspektionen bedömer leder till goda förutsättningar för skolan att säkerställa utbildningens kvalitet och att innehållet utgår från aktuella kursplaner. På handels- och administrationsprogrammet varierar graden av uppföljning och det framgår av Skolinspektionens granskning att planeringen av innehållet i elevernas arbetsplatsförlagda utbildning inte tydligt tar sin utgångspunkt i kursplanerna. En stor del av planeringen av elevernas utbildning på arbetsplatsen görs av APU-handledarna själva. Detta tillsammans med att handledarna inte erbjuds någon form av utbildning eller stöd i handledarrollen gör att skolans möjlighet att säkerställa kvaliteten på elevernas arbetsplatsförlagda utbildning minskar.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver försäkra sig om att den arbetsplatsförlagda utbildningen inriktas mot målen i läroplan, program mål och kursplaner. Vidare bedömer Skolinspektionen att skolan bör försäkra sig om att handledarna har tillräcklig kompetens för sitt uppdrag.

Betygssätts eleverna vid arbetsplatsförlagd utbildning på ett korrekt och likvärdigt sätt?

Enligt 7 kap. 3 § första stycket gymnasieförordningen ska betyg på avslutad kurs sättas av läraren. När det gäller betygssättning av elever som är på APU ska det finnas ett samarbete mellan lärare och handledare vad gäller underlag för lärarens betygssättning. Läraren ska följa elevens kunskapsutveckling även när de är på APU för att kunna sätta ett korrekt betyg. Enligt 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkt 2.5 framgår att läraren vid betygssättning ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen samt att läraren ska göra en allsidig bedömning av kunskaperna och därvid beakta hela kursen. Läraren ska även fortlöpande ge varje elev information om elevens utvecklingsbehov och framgångar i studierna. Vidare ska läraren även redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker.

Forskning fokuserat på bedömningsgrunder för betygssättning i karaktärsämnen inom hotell- och restaurangprogrammet har visat att lärarna bedömer både elevernas yrkeskvalifikationer och andra mer generella egenskaper, s.k. nyckelkvalifikationer där de sistnämnda är självständighet, planeringsförmåga, problemlösningsförmåga, samarbete, kundkontakt, kommunikation och initiativkraft. Lärarna tenderade här att värdera nyckelkvalifikationerna högre när de skulle bedöma elevernas kunskande. Det föreföll som om lärarna i förhållande till kursplanemålen till viss del bedömde "fel" saker och att lärarna hade en tendens, åtminstone vid betygssättning av de högre betygen, att relatera till sin egen erfarenhet snarare än betygskriterierna vid betygssättning.²

På industriprogrammet sker uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling främst genom den APU-dagbok eleverna skriver och samtalar kring med lärare och andra elever varje fredag under APU-perioden (som har beskrivits ovan). Denna dokumentation utgör en del av lärarnas underlag vid bedömning och betygssättning av elevernas kunskaper. Eleverna kan få möjlighet att för läraren visa upp saker som de arbetat med på APU-platsen antingen på fredagarna i skolan eller vid lärarens besök på arbetsplatsen. Handledarna ger muntliga bedömningar vid lärarnas besök på APU-platsen. Lärare och rektor uppger att det är i dessa samtal som elevens kunskapsutveckling efterfrågas och kopplas till de kursmål som är aktuella för den specifika eleven/APU-platsen. Dessa samtal är inte formaliserade och dokumenteras inte.

Av intervjuer framkommer att det kan finnas olika uppfattningar om hur elevernas kunskap utvärderas av lärare och läggs till grund för betygssättning. En uppfattning bland elever kan vara att antalet timmar en elev arbetat med ett visst moment kan vara en del av underlaget vid betygssättningen.

I slutet av APU-perioden fyller handledaren i en omdömesblankett som gäller elevens egenskaper och förmågor, som t.ex. samarbetsförmåga, initiativförmåga och självstän-

² Därför fick jag bara Godkänt, bedömning i karaktärsämnen på HR-programmet, Helena Tsagalidis, Stockholm, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 2008.

dighet. Dessa förmågor och egenskaper exemplifieras på blanketten och bedömningarna som kan kryssas för går från "Mindre bra" till "Utomordentligt väl". Av blanketten framgår att det är handledarens omdöme utifrån APU-platsens förväntningar och krav som efterfrågas. Enligt elevens uppfattning påverkar detta omdöme betygen en hel del.

På handels- och administrationsprogrammet fyller en av lärarna i ett protokoll i samband med telefonkontakten med APU-handledaren. Protokollet blir en del av underlaget vid denne lärares betygssättning. APU-handledarna får ett bedömningsdokument att fylla i, detta i samband med att eleven avslutar sin APU-period. Bedömningarna som handledarna ombeds göra är uppdelade i två delar. Dels ska arbetsuppgifter som eleven har haft uppges och bedömas, dels ska ett antal angivna förmågor och egenskaper bedömas. Handledaren ska själv ange vilka arbetsuppgifter som eleven har utfört och därefter bedöma elevens genomförande av arbetsuppgiften med betygsbeteckningarna IG, G, VG och MVG. Som beskrivits ovan har handledaren inte fått kursplanemål eller betygskriterier från skolan att förhålla sig till vid dessa bedömningar. Istället uppger de handledare som Skolinspektionen träffar att de utgår från sin egen erfarenhet och känsla. Den andra typen av bedömning som görs handlar om exempelvis punktlighet, initiativförmåga, närvaro och arbetsvillighet. Även dessa punkter bedöms med de ovan nämnda betygsbeteckningarna, och inte heller här finns några riktlinjer eller kriterier för bedömningarna.

En handledare berättar att det egna företags mallar och stöd för medarbetar- och lönesamtal kan vara till hjälp vid bedömningar, även om det inte kan vara likadant för en elev som för en anställd. Enligt intervjuade handledare är det svårt att göra dessa bedömningar utan några från skolan angivna riktlinjer och att detta kan kännas olustigt, då de anser att ett betyg är någonting viktigt. En uppfattning hos en handledare är att elever inte kan få MVG, eftersom de bara jobbat inom branschen en kortare tid.

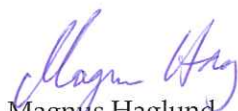
Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen kan konstatera att rutiner för bedömningsprocessen vid arbetsplatsförlagd utbildning varierar, dels mellan de granskade programmen men även mellan olika lärare på samma program. Skolinspektionen bedömer att industriprogrammets kontinuerliga uppföljning av elevernas kunskapsutveckling under APU:n ger goda förutsättningar för att elevernas lärande vid den arbetsplatsförlagda utbildningen kan bedömas och bli en del av betygsunderlaget. Det kan dock, enligt Skolinspektionens granskning, finnas en oklarhet hos elever och handledare om hur dessa bedömningar går till och vad de ska utgå från. På handels- och administrationsprogrammet varierar uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling i den arbetsplatsförlagda utbildningen mellan olika lärare på programmet. På programmet används ett omdömesdokument där APU-handledare ombeds sätta betyg på olika egenskaper vilka inte utgår från kursmål och betygskriterier. Handledarnas bedömning av elevernas kunskaper sker utan att handledarna får kursplanernas mål och betygskriterier att utgå från. Dessa omständigheter kan försämra förutsättningarna för att eleverna bedöms och betygssätts på ett korrekt och likvärdigt sätt.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver försäkra sig om att bedömningarna av elevernas kunskapsutveckling under APU på samtliga program och programinriktningar utgår från kursplanernas mål och betygskriterier. Vidare bör skolan försäkra sig om att lärarna redovisar för eleverna på vilka grunder betygssättningen av kurser eller delar av kurser som är arbetsplatsförlagda sker.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Eva Jönsson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Magnus Haglund
Enhetschef

Linda Svensson
Utredare